

Statisztikai módszerek alkalmazása a Bükk Karsztvízszint Észlelő Rendszer hosszú adatsorain

Dr. Miklós Rita, Dr. Lénárt László, Dr. Madarász
Tamás, Prof. Dr. Szűcs Péter

Tudományos munkatárs

Miskolci Egyetem, Víz- és Környezetgazdálkodás Intézet

Célkitűzések

- Hosszú idősorok elemzése statisztikai módszerek segítségével
- A Bükkben a hideg és a termál karsztrendszer hidraulikus folytonosságának vizsgálata
- Kiemelten nagy jelentőséggel bír, társadalmi, gazdasági érdekek:
  - Ivóvíz-ellátás
  - Balneológia
  - Energetikai, fűtési célú termálkarsztvíz termelés
- Hosszú távú, fenntartható regionális vízgazdálkodás elősegítése

Bevezetés

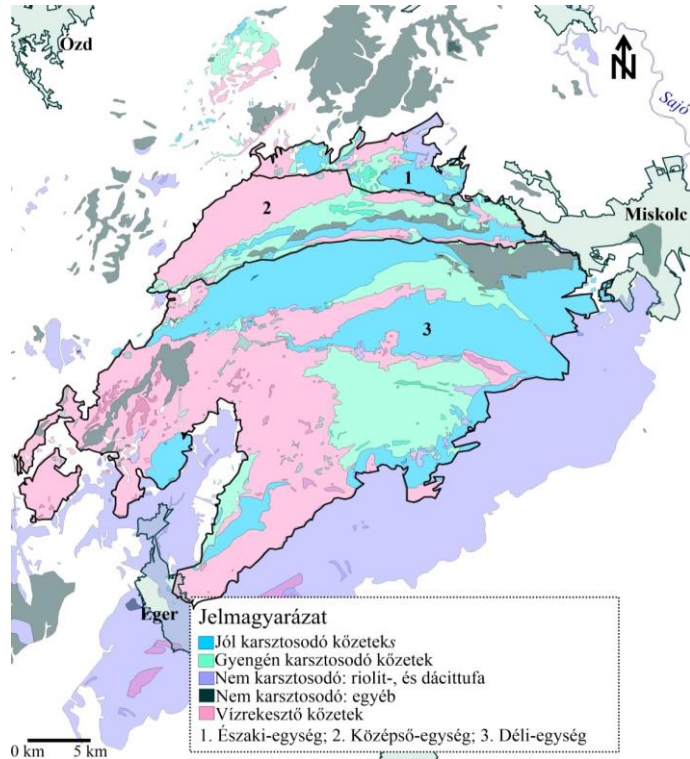
Hidegkarszt – termál karsztrendszer vizsgálata

- Periodicitás vizsgálatok
  - Koherencia függvény
  - Keresztspektrál analízis
  - Vizsgált adatsorok Fourier-transzformáltja
- Keresztkorrelációs vizsgálatok

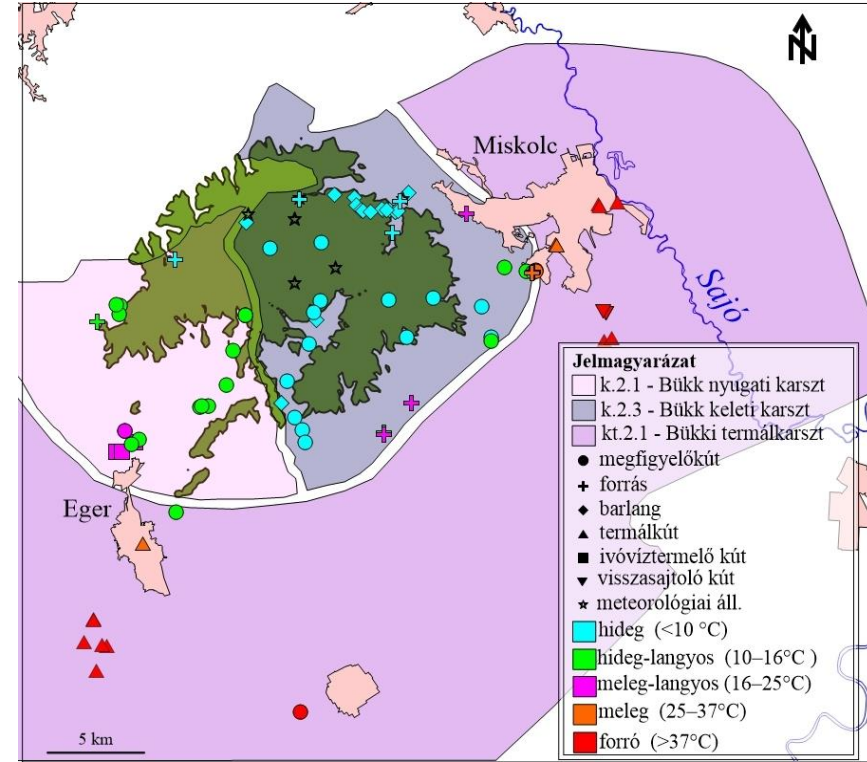
Csapadék – hidegkarszt – termálkarszt vizsgálata

- Spektrálanalízis
- Periodicitás vizsgálatok

A Bükki Karsztvízszint Észleelő Rendszer

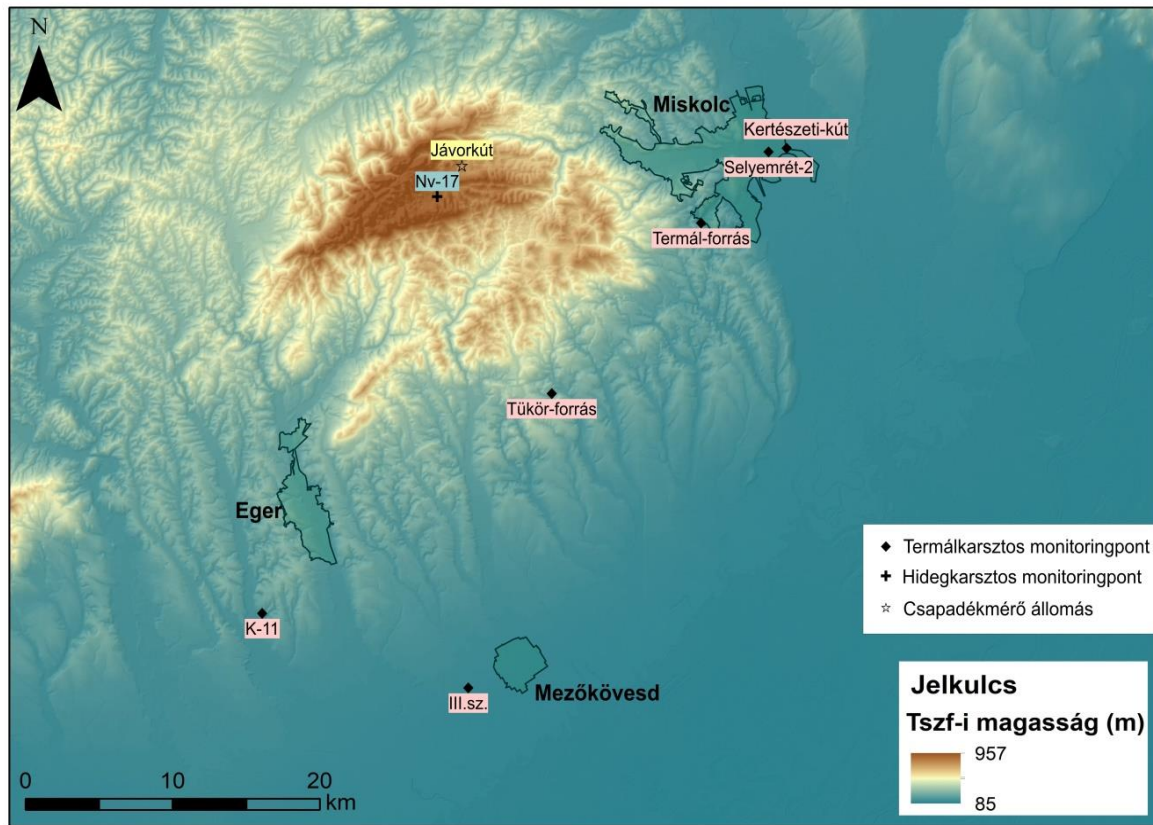

A Bükki Karsztvízszint Észleelő Rendszer mérőhelyeinek elhelyezkedése, típusai és a vízhőmérséklet az adott pontokon, a bükki karsztos víztestek határai

A Bükk hegység és közvetlen környezetének vízföldtani kategória térképe (forrás: (Darabos, 2017)), és fő vízföldtani egységei (1, 2, 3) (forrás: (Pelikán, 2005))

Vizsgálatba bevont mérőhelyek

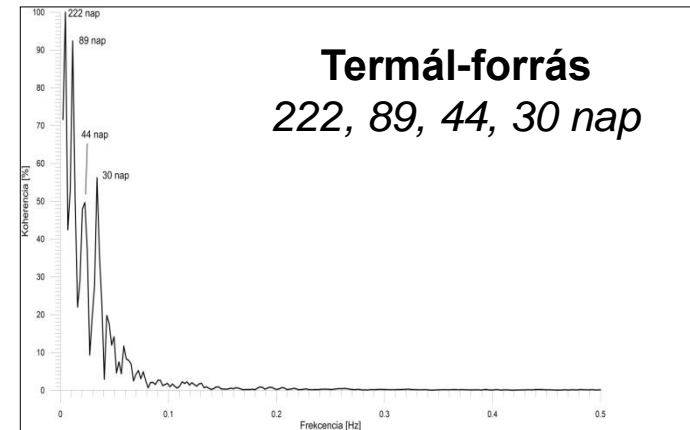
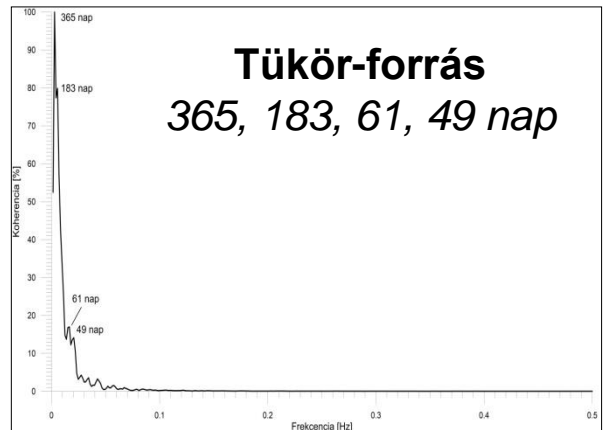
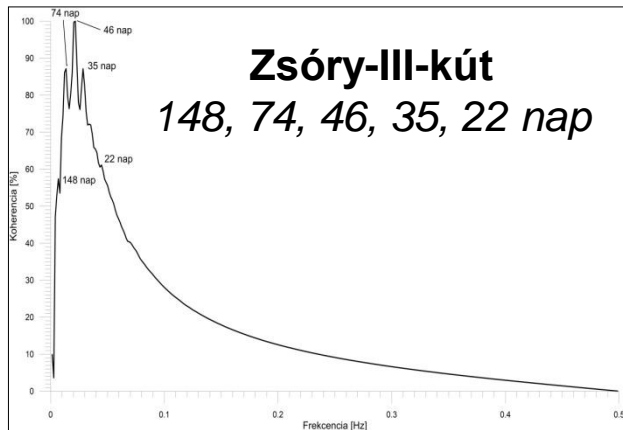
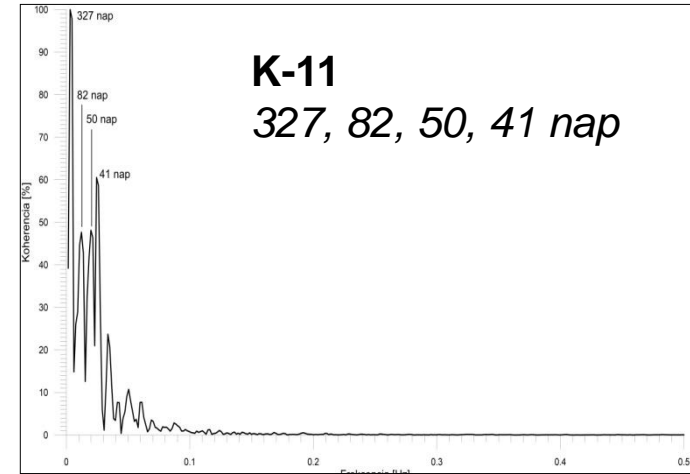
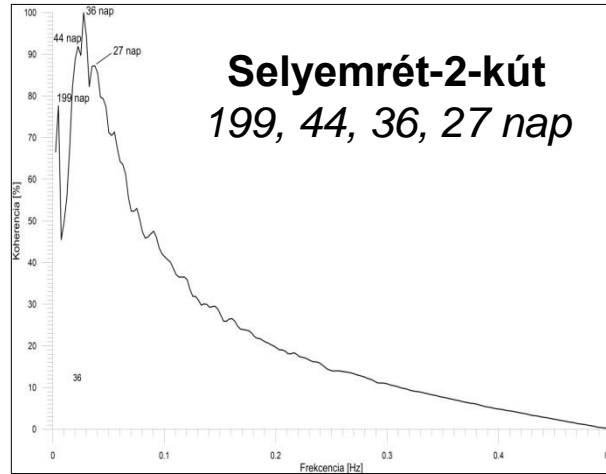
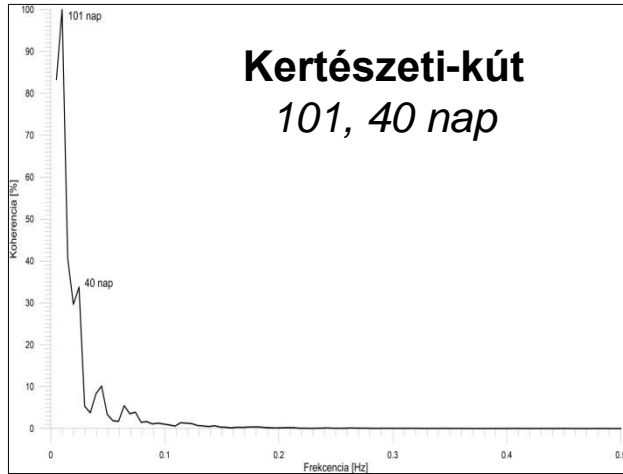

Mérőhely	Adatsor hossza [nap]	Adatsor hossza [év]
Nv-17	10307	28,4
Kertészeti-kút	2554	7
Selyemrét-2	1990	5,5
Termál-forrás	2217	6,1
Tükör-forrás	3652	10
Zsóry-III	3693	10,1
K-11	3271	8,9
Jávorkút, csapadék	10307	28,4

BKÉR monitoringpontok

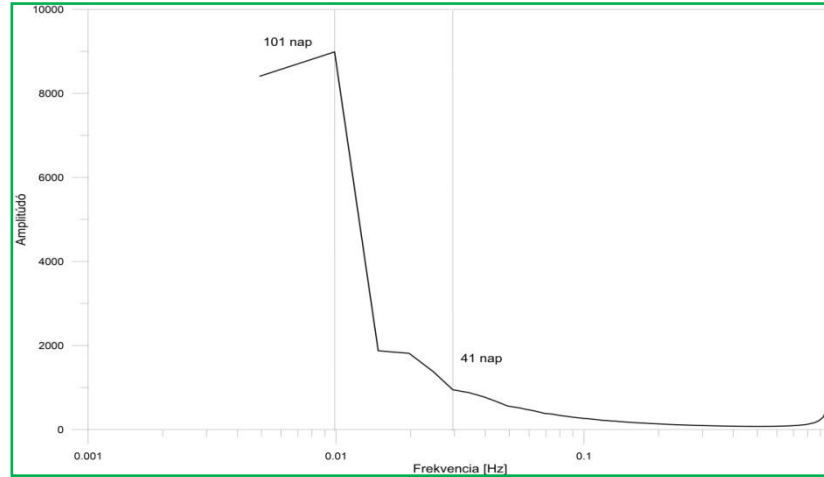
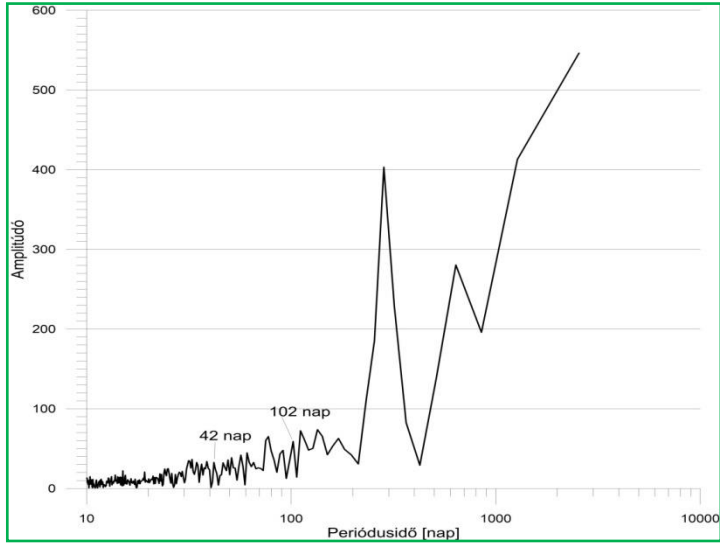
Napi átlag adatok (átlagban 96 mérési adatból számított napi átlag értékek)

Koherencia függvények vizsgálata

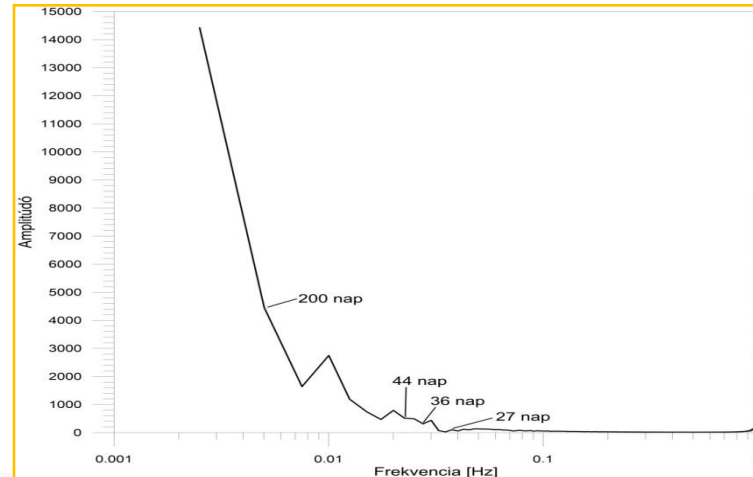
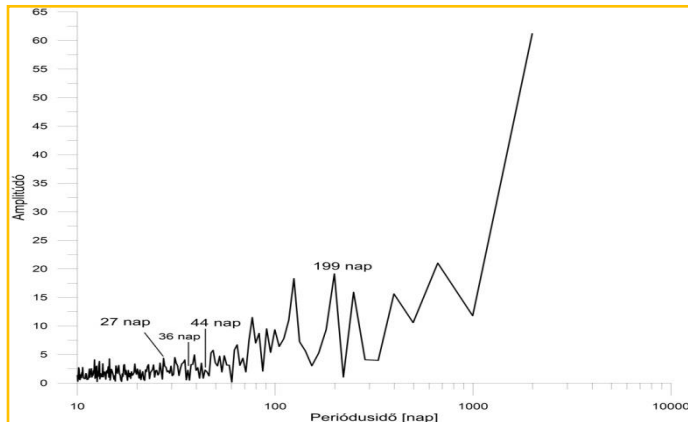
Keresztspektrum analízis, periodicitás vizsgálatok

Kertészeti-kút

Koherencia függvény alapján	101, 40 nap
Keresztspektrum analízis, periodicitás vizsgálat alapján	101-102 nap; 41-42 nap

Selyemrét-2-kút

Koherencia függvény alapján	199, 44, 36, 27 nap
Keresztspektrum analízis, periodicitás vizsgálat alapján	199-200; 44, 36, 27 nap

Különböző periodicitás vizsgálatok eredményei

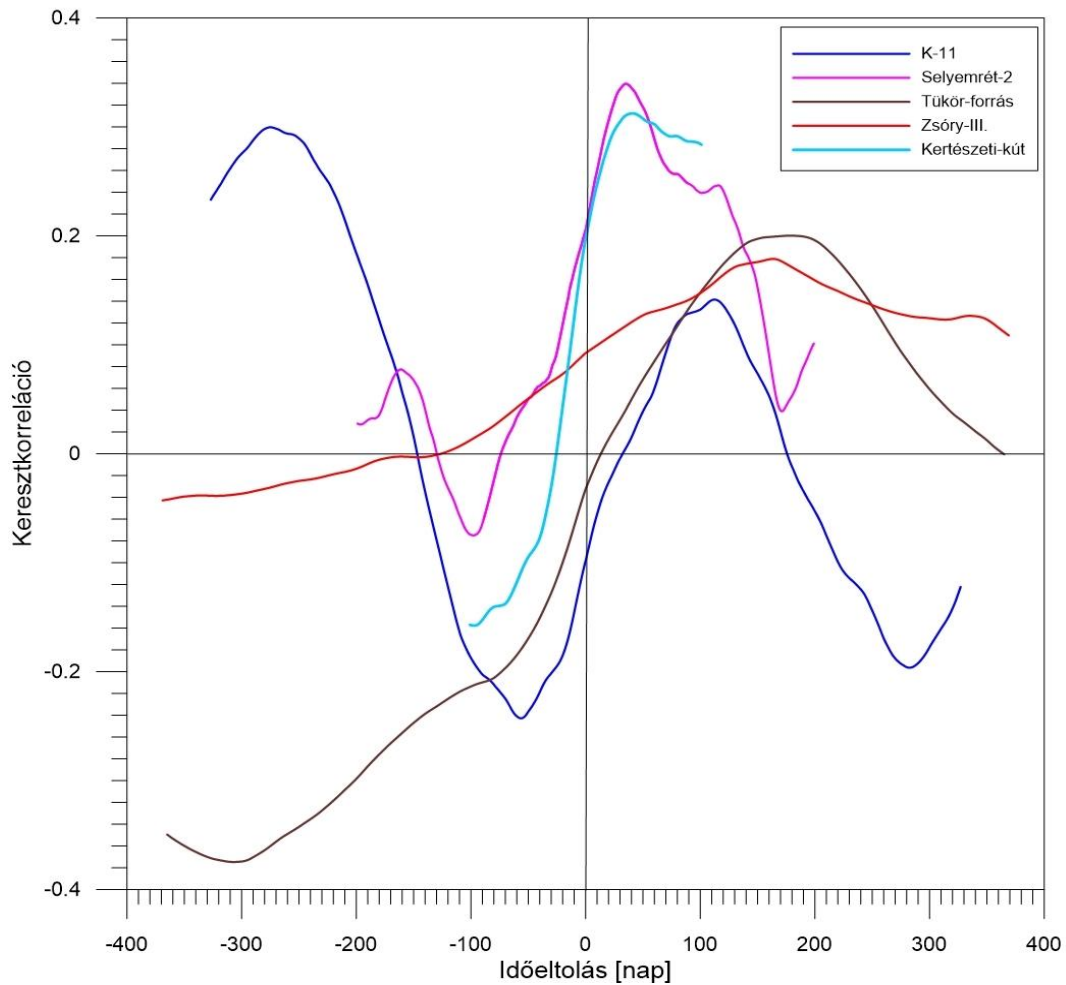
Mérőhely	A koherencia függvény alapján kijelölhető periódusidők [nap]	Keresztspektrál analízis eredmény alapján kijelölhető periódusidők [nap]	A vizsgált adatsorok Fourier-transzformációja alapján kijelölhető periódusidők [nap]
<i>Kertészeti-kút</i>	101, 40	101, 41	102, 42
<i>Selyemrét-2-kút</i>	199, 44, 36, 27	200, 44, 36, 27	199, 44, 36, 27
<i>K-11</i>	327, 82, 50, 41	327, 82, 47, 41	327, 84, 50, 42
<i>Zsóry-III. sz. kút</i>	148, 74, 46, 35, 22	148, 74, 39, 28	142, 47, 22
<i>Tükör-forrás</i>	365, 183, 61, 49	366, 183, 61, 49	365, 61, 49
<i>Termál-forrás</i>	222, 89, 44, 30	222, 89, 49, 30	222, 89, 45, 30

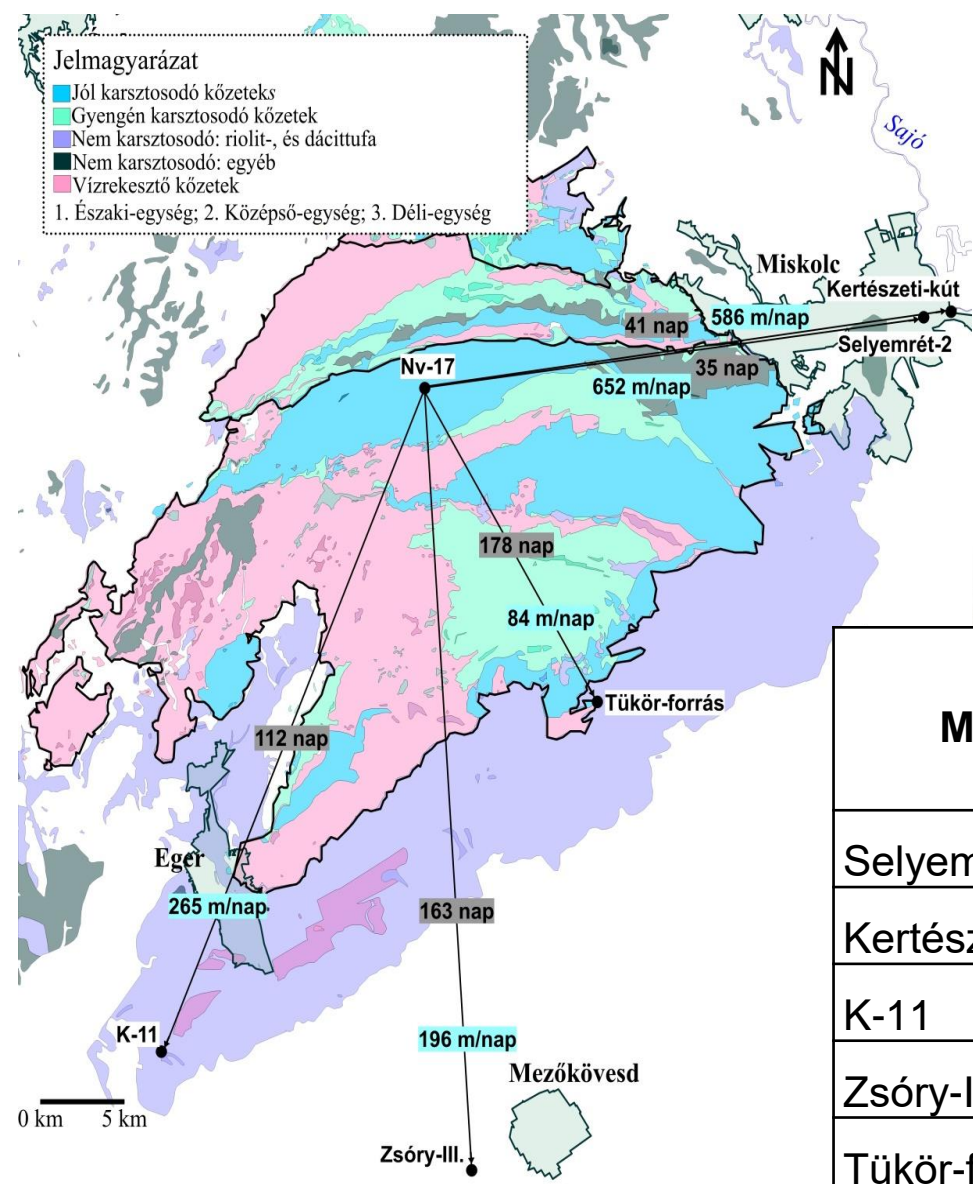
Különböző periodicitás vizsgálatok eredményei

Mérőhely	Periódusidők [nap]
<i>Kertészeti-kút</i>	101-102, 40-42
<i>Selyemrét-2-kút</i>	199-200, 44, 36, 27
<i>K-11</i>	327, 82-84 (83), 47-50(49), 41-42
<i>Zsóry-III. sz. kút</i>	142-148, 39-47, 22-28
<i>Tükör-forrás</i>	365-366, 61, 49
<i>Termál-forrás</i>	222, 89, 30

Keresztkorrelációs vizsgálat

Mérőhely	Késleltetés [nap]
Selyemrét-2	35
Kertészeti-kút	41
K-11	112
Zsóry-III. sz. kút	163
Tükör-forrás	178

- A legjobb, legerősebb hidraulikai kapcsolat a hideg és a termál karsztrendszer között **K**-i irányban áll fenn
- **DNy**-i irányban nagy vastagságú jura pala összletek, a triász mészkő eltemetett, lezökkent helyzetben található
- **D**-i irányban a Vatta-Maklári-árok miatt nagy mélységbe kényszerülnek a mélységi vizek

Mérőhely	Késleltetési/ elérési idő [nap]	Átlagos hidraulikus nyomásterjedési sebesség [m/nap]
Selyemrét-2	35	652
Kertészeti-kút	41	586
K-11	112	265
Zsóry-III.	163	196
Tükör-forrás	178	84

Csapadék – hidegkarszt – termálkarszt: spektrálanalízis, periodicitás vizsgálatok

Csapadék
(Jávorkút)

Hidegkarszt
(Nv-17)

Termál karszt

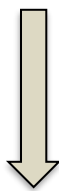
(Kertészeti-kút, Selyemrét-2,
Termál-forrás, K-11, Tükör-
forrás, Zsóry-III.)

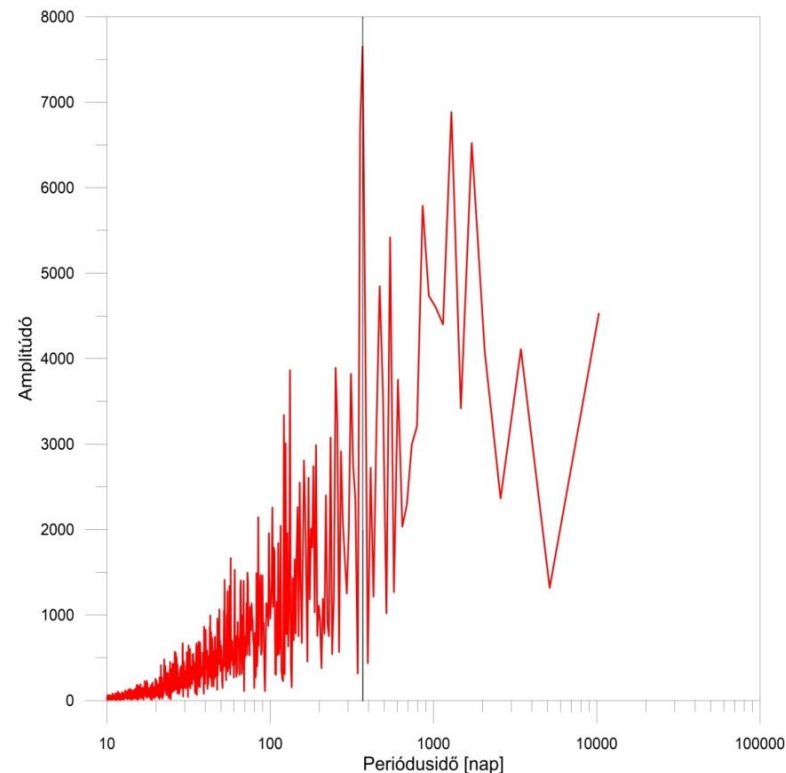
?

Jávorkúti csapadék adatsor fő
periódusideje: 365 nap

Nv-17 vízszint adatsor fő periódusideje:
368 nap

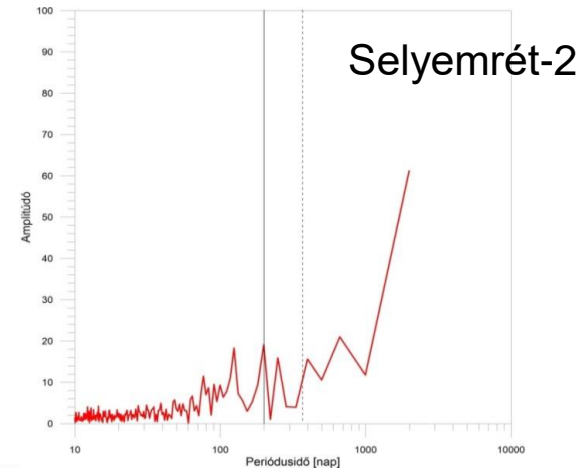
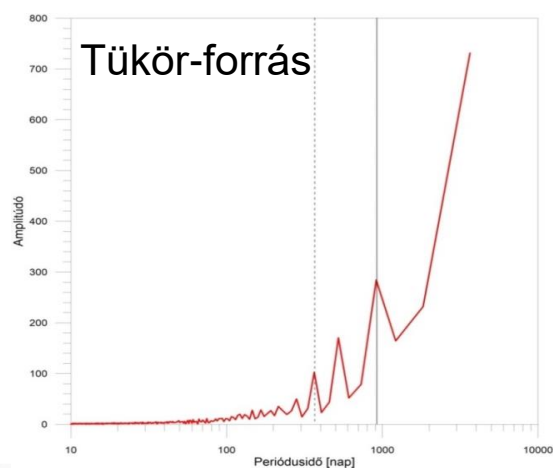
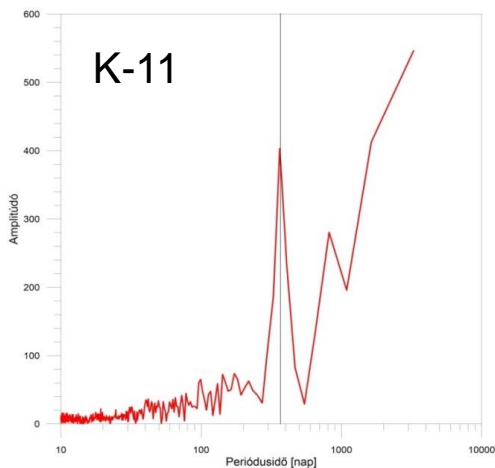
A termálkarsztos mérőhelyek
periodogramjain rendelhető-e
csúcs/töréspont a 368 napos
periódusidőhöz?

Az Nv-17 vízszint adatsorán elvégzett
Fourier-transzformáció eredménye

Csapadék – hidegkarszt – termálkarszt: spektrálanalízis, periodicitás vizsgálatok

Mérőhely	Rendelhető-e csúcs/töréspont a 368 napos periódusidőhöz?	Eltérés mértéke [nap]
<i>Kertészeti-kút</i>	eltéréssel, igen	3
<i>Selyemrét-2-kút</i>	eltéréssel igen	30
<i>Tükör-forrás</i>	igen	0
<i>Zsóry-III-kút</i>	igen	0
<i>K-11</i>	igen	0
<i>Termál-forrás</i>	igen	0

Összefoglalás

- *Koherencia függvények vizsgálata, kereszt-spektrál analízis, Fourier-transzformált adatokon kijelölhető periódusidők alapján* elmondható, hogy a vizsgált hideg és termálkarsztos mérőhelyek között kapcsolat áll fenn, és **a Bükkben a hideg és termál karsztrendszer hidraulikai kapcsolatban áll egymással.**
- Keresztkorrelációs vizsgálati eredmények alapján a hidraulikai kapcsolat **K-i** irányban a *legerősebb*, melyet csökkenő sorrendben a **DNy-i**, majd a **D-i** irány követ.
- Csapadék-hidegkarszt-termálkarszt spektrálanalízis eredményei alapján a bükki termálkarszt nyomásviszonyait alapvetően a hegység központi részén hulló csapadékmennyiségek határozzák meg.

Köszönöm a figyelmet!